

TUDÁST őrző TISZTA TENGHER

TIBETI DALOK

Válogatta, tibetiből a prózafordítást
készítette és az utószót írta

Sári László

Fordította
Rab Zsuzsa

TARTALOM

Népdalok

Roppant tenger mélyes mélyén
Füvek, virágok sarjadnak
Fényes Holdnak hasonmása
Magas szirten él kedvesem
Szólanak más madarak is
Útra kelek, azt gondoltam
Ne rázd meg a fűzfaágat
Sárkányos kínai csésze
Ez a kupa nem ürül ki
Gazdag föld ez, Tibet földje
Messzi földön, idegenben
Mikor anyánk karján ültünk
Nyakunk szorul kalodában
Széllel fésültesd a gyapjút
Sárga csuhás gúnár úszik
Van a víznek színe, mélye
Tudást őrző Tiszta Tenger

Cangjang-gjaco dalai láma dalai

Utószó

Népdalok

Roppant tenger mélyes mélyén

Roppant tenger mélyes mélyén
egy ezüst hal így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
én csillogó arany szemem.
Csak szeretném, ha nem félnék
sem horogtól, sem hálótól.”

Tündöklő víz síma színén
arany madár így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
én aranyos szárnyam, tollam.
Csak szeretném, ha a vizet
télen jég nem páncélozná.”

Négyszögű füzes szigeten
egy csalogány így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
én csattogó énekemet.
Csak szeretném, ha nem félnék
súlyom csőrétől, karmától.”

A virágok lepte tavon
lótuszvirág így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
én tündöklő szépségemet.
Csak szeretném, ha nem félnék
hulló dértől, kemény fagytól.”

Széles pusztán, téres mezőn
a paripa így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
könnyű, délceg futásomat.
Csak szeretném, ha nem félnék
nyakamba hulló árkánytól.”

Khusim fényes udvarában
két daliás, délceg ifjú.

Ketten egy asszonyt szerettek,
ketten egy dalt énekeltek:

„Nem dicsérjük ékes szóval
szép hangunkat, énekünket.
Csak szeretnénk, ha egymásnak
nem volnánk mi bajszerzői.”

Sűrű erdőrengetegben
a vad tigris így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
csíkos-pásztos szép bundámat.
Csak szeretném, ha nem félnék
csapdavastól, nyíl hegyétől.”

Völgyoldalban, füves lankán
a hímszarvas így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
ágas-bogas agancsomat.
Csak szeretném, ha nem félnék
sem vadásztól, sem kopótól.”

Sziklás hegyek orma fölött
a gyors ráró így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
én suhanó, gyors szárnyamat.
Csak szeretném, ha nem félnék
sem csapdától, sem huroktól.”

Görbe ormú havas hegyen
az oroszlán így énekelt:

„Nem dicsérem ékes szóval
az én busa sörényemet.
Csak szeretném, ha nem félnék
företegtől, vad vihartól.”

Tiszta égbolt magasában
a Nap és Hold így énekelt:

„Nem dicsérjük ékes szóval
arany-ezüst sugarunkat.
Csak szeretnénk, ha nem félnénk
a Világ erős Urától!”

Füvek, virágok sarjadnak

Fent a nyári rét közepén
füvek, virágok sarjadnak.
Hogyha mindet megízleled,
beléndek is akad köztük.

Boldog hegy ez, kincses hegy ez,
mérges dudva nem nő erre.
Rajta vadak sokasodnak,
boldog hegyen, kincses hegyen.

Frissen nyílt virág szirmát
ne kerülgesd, te méhecske!
Jósággal várt a hajadon -
haragot ne szíts szívében!

Ne szakítsd le a virágot!
Élvezd szépségét szemeddel!
Hogyha száráról letéped,
elhervad, gyökerét vesztve.

Ne tépd le a lány virágát!
Ha letéped, elhervasztod.
Élvezd látását szemeddel,
szépségét így el nem rontod.

Ha ez szerény bársonyvirág,
megfér egy kis cserépben is.
De a sárga vadliliom
messze burjánzik kertedből.

Türkiz színű inda végén
aranyvirág ékeskedik.
Nektárját más nem ihatja,
csupán a gyöngyházfehér méh.

A szent lótusz friss virágát
ki-ki ablakában tartja.
Volt-életem vétkét hordom,
csalpa méh így csábított el.

Ó, ti pompás lótuuskelyhek,
szépségetek nem tagadom.
De rám, gyöngye mályvaszálra,
barátsággal gondoljatok!

Őszi virág, mályvarózsa,
szirmaid ne szórd a szélbe!
Nekem, gyöngye méhecskének,
nincs hely más, hová leszálljak!

Nem nyílt szebb virág a nyáron,
mint az a mezőn kékellő.
A sárga ősz elsodorta.
Jáspis méh búsong utána.

A gyümölcs, mely nagyon érett,
édesebb minden gyümölcsnél.
A dús szirmú lótusz csúcsán
jáspis méh ül szomorkodva.

Itt az ősz, a lombszagató,
hull a falevél az ágról.
Hullott levél, téged én sem
segíthetlek föl az ágra.

Nyáron a réten vagy boldog,
zsenge fű, virág diszíti.
Télen szobádban vagy boldog,
ablakát kristály diszíti.

Díszes kristály-ablak mögül
ékes páva-asszony kiált.
Tagadja, hogy kedvese van.
Nem hisz senki a szavának.

Fényes Holdnak hasonmása

Fényes Holdnak hasonmása,
istennek ékes leánya!
Ne mondd, hogy a Hithez térve
tőlem elfordulsz örökre!

Te forogsz a Nap pályáján,
én forgok a Hold pályáján.
A Világszigete körül
forgunk, Nap, Hold, két utitárs.

Te a Szent Tan egyik fele,
magam vagyok másik fele.
Ketten a Tanítás vagyunk,
vonuljunk remetelakba.

Szerelmem lobbantott lángra,
az éj napnál fényesebb lett.
Míg a halál el nem választ,
nem hagyjuk el egymást ketten.

A Nap, Hold s a csillagsereg
magas égbolt fényessége.
Legény, lány, és nyár virága
itt lenn a Föld ékessége.

Hegyek fölött felkelő Nap
tavaszi vad szelet támaszt.
Messzi kedvesem szivemben
sajgó vágyakozást támaszt.

Kél ragyogás kelet felől,
keleti ég ékes Holdja.
Kérlek, nyugaton ne szállj le,
verj tanyát az ég közepén!

Leáldoz a Nap nyugaton,
hogy nyugodjon, nem kell kérni.
Kelet felől támad a Hold,
hogy felkeljen, nem kell kérni.

Fehér felhő kelet felől
nem folt, mit az égre varrtak.
Mögüle a nap kibukkan,
amikor majd ideje jön.

Szivárvány az ég közepén,
akár a Nap fényes trónja.
Én a Naphoz mentem volna:
eltakarták fehér felhők.

Kincses sziget mennyországa
ékes sárkánypalotája.
Tanyája az isteneknek,
véli, aki reápillant.

Ó, türkizes-igazgyöngyös,
istenek széptestű lánya!
Adj házában jó nyugovást,
nálad biztos menedéket!

Együtt hált a lány s az ifjú.
Kupa édes bort emeltek,
arakot és kumiszt ittak,
kezükkel Lótuszt formálván,
áldották a Magasságost,

szólván: Ímé, betölt sorsunk,
segítsd a Tanítást-értőt!
Kitűztük magos lakodra
a Tanítást-őrző zászlót!

Magas szirten él kedvesem

Magas szirten él kedvesem,
ezüst-fehér tükör-bércen.
Lelkem elszárnyalhat hozzá,
hanem testem el nem éri.

Déli fellegek ködében
megláttam a kedves arcát.
Ó, királyi fehér daru,
üzenetem vidd el hozzá!

Magas égen szép fehér sas!
Ha, mint neked, szárnyam volna!
Nem járnék a sötét földön,
szállnék Isten országába.

Alacsony a keleti hegy,
magasabb a nyugati hegy.
Madár-herceg, a Fehér Sas,
itt is, ott is megpihenhet.

Déli felhők gomolyából
mennydörög a türkiz sárkány.
Ó, te fényes, csendes eső,
hullásod bő esztendőt hoz.

A kék-fehér ég magasán
felhő vonul felhő mellett.
Ó, de szívesen felülnék
erre a nagy, lágy felhőre!

Végy fel a nyeregbe, ifjú,
ha nincs seb a lovad hátán.
Kérlek, ha nem vetsz meg érte:
vígy el remetelakodba!

Sziklaszirtes hegyen járok,
nem félek, csak mutass utat.
Egész lelkem benned bízok,
védj hát biztos szerelmeddel.

Hegyorom, én feljutok rád,
csak segíts, jó csapást mutass!
Kedvesem, rád bízom magam,
szerelmedet add cserébe!

Az ég sátra magasában
hosszú sorban felhők futnak.
Lemarad egy vidám felhő,
nálam akar még időzni.

Sziklacsúcsról csörgő patak
zuhog, cseveg szünetlenül.
Fecseg, tán hogy elcsavarja
én ártatlan jerke-fejem?

Hogy a lélek keserű-e,
súlyom szeméből kutattad.
De a súlyom könnyes szeme
baljóslatún jobbra fordult.

Elvágat a csengős csődör,
a Gampala-ösvényen jár.
A kanca, a csikó anyja,
fennmarad a Jarbrog-tónál.

Ha álmodol szerelmünkről,
álmod igaz, társnak hiszel.
Ha én szólok, az is igaz:
légy szeretőm három napra!

Jarlung-parti szentély körül
árnyas fák nem lombosodnak.
Kakukk-életem nem nyughat
e tájon, s hivatalomban.

Ékes, tarka virágszőnyeg
borítja a füves mezőt.
Kitárt szirmok illatától
édes lett az egész világ.

Sziklán álló kegyhely körül
tüzes virágszirmok égnek.
Itt száll le a vándor kakukk.
Ringassátok el, virágok!

A hegyormon virág nyílt ki.
Bár hófürgeteg tépázta,
hó belepte, jég megzúzta,
mégsem hervadt el a szirma.

Páva szivárványló teste
virágcsokorhoz hasonló.
Jégtől, fagytól sem pusztul el
hegytetőn a pávavirág.

Vándor, ha meglátsz, fűszálat,
vélnéd, jó a sziklán élnem.
Ó, pedig engem, fűszálat,
nap szikkaszthat, szél letörhet.

Nézd csak a rét zöld lankáját!
Isten madárkája zeng ott.
Hogyha szavát érted, nézz rá:
szegény, ő talán nem árva?

Kipp-kopp, kipp-kopp, hull az eső,
kipp-kopp, kipp-kopp, hull az eső.
Kismadárnak, az árvának
csuromvizes lett a szárnya.

Gonosz köved ne süvítsen
a havasi rózsák közé.
Árva madárka tanyázik
havasok rózsái között.

Jeges hegyi ösvény mentén
él egy szent asszony magában.
Hogyha férfi halad arra,
haragszik rá öntudatlan.

Szólanak más madarak is

Kakukkmadár, széphangú jós!
Te jelzed az évszakokat.
Szólanak más madarak is,
de hangjuk nem kedves nékem.

Kis csikó, te szép jak-szórú!
Nélküled nem nyargalhatnék.
Van nemesebbvérű ló is,
de más lovat nem kívánok.

Kis szeretőm, nekem való!
Nélküled nap sem virradna.
Van szebb nálad, ifjabb is van,
de csak veled játszadoznék.

Amerre a ló vágtatna,
a lovasa nem engedi.
A gyeplő s az ostor pedig
lovasának kezében van!

Suhan, villan vízben a hal,
az ember is szállni vágyik.
Kalitkájában a madár
még csak nem is röppenhet fel.

Folyóval levelet küldtem,
de tőled nem jött rá válasz.
Halak, hát ti őrizzétek
szavaimat szívetekben.

Egyik szerelmes levélkét
a víz lefelé sodorja,
felfelé egy hal hoz választ.
Add át annak, aki várja!

Ha a fűzfa ága csapkod,
az a szél mesterkedése.
Kicsi madár, ne ijedj meg,
szállj a fűzfaágra bátran!

Ha a folyó hullámot ver,
a hullámot szél sodorja.
Ne félj, aranyos madárka,
bátran szállj a folyó fölé!

Hogyha olyan a szerelmünk,
mint a barna vadludaké,
s ha étünk csak hideg sár lesz,
akkor is együttmaradjunk!

Hogyha te, uram-szerettem,
válnál erős törzsű fává,
én, asszonyod, árnyék legyek,
gyökered és törzsöd védő.

Útra kelek, azt gondoltam

Útra kelek, azt gondoltam,
nyergeltem már paripámat.
Néztem, néztem szép orcádat,
utamat csak halogattam.

Ha úgy vándorlunk mi ketten,
mint kelet felé a felhők,
célba jutnánk akkor is, ha
útnak indulunk mezítláb.

Ha eljutsz Lharce tájára,
Brahmaputra-zuhogóhoz,
tudd meg, áradóbb a szívem
az isteni folyónál is.

Brahmaputra túlfelén élsz,
én meg az innenső partján.
Ha eszedbe jutok egyszer,
küldj értem egy bőrcsónakot!

Hogyha gondolsz énrám, kedves,
házam ajtaján kopogtass.
Hogyha gondolok rád, kedves,
elhúzó az ajtóreteszt.

Kiáltanék, de hangos lesz,
fütytyentenék, túl csöndes lesz.
Házad falán kopogtatok,
szép leányka, halld meg, kérlek.

Messzehagytam szülőföldem,
idegen vidékre értem.
Szívem reménysége mégis
benned él, hú maradt hozzád.

Hozzám még ma siess vissza,
ahogy szerető szív szárnyal!
Északon, ahol születtem,
nyílvesszőnél gyorsabb a szél.

Hímszarvas, ne szökellj hegyre,
érd be a lágyfüvű réttel!
Vesd meg földjén a lábadat,
maradj velem, álnok ne légy!

Megszeretett tiszta szívvel,
édes szavakkal becézett.
De hogy teljesült szerelmünk,
elhagyott, mindent feledve.

Aki botor, üresfejű,
ingatag is, állhatatlan.
Tegnap istennőnek látott,
ma meg gonosz démonnak hisz.

Előbb istennőnek tartott,
ételt, ruhát hordott elém.
Végül gonosz démonnak hitt,
s elűzött házából engem.

Ne rázd meg a fűzfaágot

Ne rázd meg a fűzfaágot,
mert harmatot záporoz rád.
Rázzál inkább barackágot:
eléd ízes gyümölcsöt szór.

Magas ágon csügg a barack,
nyújtózom, de el nem érem.
Örvendeztess meg, barackfa,
hullasd ölembe gyümölcsöd!

A Szpelszkjába vivő uton
egy gyümölcsöt küldött Indra.
De a főisten gyümölcsét
gonosz démon elrabolta.

Magam ültettem a fűzfát,
magam öntöttem a fűzfát.
Mikor gazdag lombja sarjadt,
sokan mondták magukénak.

Minek nekem borsót enni,
ha a borsót nem szeretem?
Minek szeretőt keresni,
olyat, akit nem szeretek?

Hogyha lovad abrakolod,
és jársz mégis gyalogszerrel,
akkor mindegy, hogy magad vagy
istállóban, vagy a lovad.

Sárkányos kínai csésze

Sárkányos kínai csésze
kínai nő szép emléke.
Ha a sárkány rajzát nézem,
kínai hugoskám látom.

Holdtöltén, első tavasz-haván
jött Tibetbe a kínai lány.
Lótusz-mezőn nem kell félnie,
várja vagy száz erős paripa.
Magas hágón nem kell félnie,
várja vagy száz fehér szirti sas.
Szurdokokban nem kell félnie,
fekete börcsónak várja száz.
Lhászai hágókon érkezik,
lófejű facsónak várja száz.
Lhászai mezőre érkezik,
várja vagy száz ékes-szép leány.
Lhászai ormokhoz érkezik,
tigris-bátor ifjú várja száz.
A Palota-hegyre érkezik,
fogadja száz fényes-rangos úr.

Zöld mezőben virág tarkáll
ékes tavasznak díszéül.
Virágünnepre ki hívott,
az az ékes tavasz maga.

Hogy a szép leányok fejét
türkiz meg korall diszítse,
Kínából türkizt meg korallt
hozott a kínai asszony.

Ez a kupa nem ürül ki

Egy kupa bort igyál velem,
üdvözítő nektárlevet.

Ez a kupa nem ürül ki,
ez a boldogság kupája!

Idd ki a bort egyhajtásra,
ne maradjon csepp se benne.
Ürítsd jó egészségedre,
folyó-hosszú lesz életed!

Bár fogaid ragyogtatod,
ifjúságod csalása tán.
Hogyha mégis bánatod van,
valld meg nekem esküszóval!

Ahány kupa bort felhajtasz,
annyi kincsel gyarapodol.
De ha kincsed elherdálod,
szomorúság lesz csak részed.

Jóbarátok összegyűltünk,
jó bort ittunk, úgy vigadtunk.
Ó, bor-adta, könnyű mámor,
száz aragnál többet érő!

Idejöttünk, egybegyűltünk,
míg élünk, itt gyűlünk össze!
Vigadozunk, mulatozunk,
el sem válunk mindhalálíg!

Rókasapkám, mint arany Nap,
fejem tűzként melegíti.
Kék ruhám, mint felhőtlen ég,
a szép szín az élet dísze.

Derékövem piros villám,
megkötöm, és ki sem oldom.
Sarum szíja szivárványszín,
felkötöm, hogy mindig lássam.

Örömet ígért a jóslat,
s lám, teljesült kívánságod.
Ha a jóslat jóra válik,
nem kell tartanod bajoktól.

Gazdag föld ez, Tibet földje

Gazdag föld ez, Tibet földje,
kincsel tele, sokfélével,
kincseket rejt a föld mélye,
színén tenger jószág járkal.

Szülőföldem, Gnammcó tája,
a fehér só kincsestára.
A kék víz kék eget tükröz,
a fehér só, mint felhőnyáj.

Bjangthang füves legelői
türkiz ékköként ragyognak.
Rajtuk bárány, jak temérdek,
akár csillagnyáj az égen.

Tigris, vad jak itt a férfi...

Áldott Lhasza város földjét
jobbról a Skjid folyója körül:
várost védő szent istennő
kegyes ajándéka e víz.

Kopár az Északi Fennsík,
soknak mégis szülőföldje.
Bósz az ismeretlen kutya,
mégis gazdája őrzője.

Indultam boldog vidékről,
örvendetes tájra értem.
A föld, melyen táncot járok,
nem keményebb a lány vajnál.

Igazi föld itt a föld,
igazi kő itt a kő!

Ó, Kong-béli
sudár ifjak,
mint kolostor-fal, erősek!

A falakon egér rajza -
egér jegyében épültek.
A kapu, mint bikaderék,
bika-esztendőben készült.
A küszöb, mint tigris törzse,
tigris-jegy évében készült.

Az áldott Phuchok kolostor
legelője téres-széles.
Zsenge fűvet kíván lovad -
jöjj a Phuchok vidékére!

Messzi földön, idegenben

Messzi földön, idegenben
esztendőnél hosszabb egy nap.
Nem is a nap olyan hosszú,
szülőhazám van oly messze.

Elhagytam a szülőföldem,
senkivel én nem gondoltam.
Hogy két hágón átjutottam,
jó szüleim után vágytam.

Magas égen csillagsereg.
Fiastyúkhoz nincs hasonló.
Emberektől nyüzsgő város.
Szüleidhez nincs hasonló.

Bodor felhők, szép szivárvány -
mintha ember-sűrű volna.
Selyem köpeny a vállakon,
redői még hullámoznak.

A végtelen magas égen
csillagképek tündököltek.
Most felhők takarják őket,
fényüket mégsem felejttem.

Hozzám kegyes, jó szüleim
elküldtek a szent helyekre.
Fejemen zarándok-sapka,
hárombütykű bot kezemben.

Hogyha egyszál magam volnék,
elzarándokolnék délre.
De a szent hellyel mit érek
vén szüleim messzehagyva?

Mikor anyánk karján ültünk

Mikor anyánk karján ültünk,
nem tudtuk: a boldogság ez.
Az emberek közé nőve
a szenvedést megismertük.

Szolgáltam én három évig
ködlepett Szárszing vidékén.
Varjú kárált sötét hangon -
árva lelkem belésajdult.

Van szép hazám, gazdag földem,
nálunk háromszor aratnak.
Szeretem szülőhazámat:
a nap mégsem ott támad fel.

Jó szüleim óvnak engem,
még dolgozni sem engednek.
Tiszta vizem, jó földem van,
mégsem szüretelhetek le.

Ó, bölcs Atyám, felelj nékem!
Egy szem gabonát se láttam,
s adósságom ezer vödör.
Mondd meg, hogyan történhetett?

Nem szülők, hanem kalmárok!
Nem lányuk van: portékájuk!
Egy-két ezüst veszte miatt
nyomor, bánat lányuk sorsa.

Én szépséges pásztorlánykám,
mért sírdogálsz keseregve?
Én vígkedvű pásztorlánykám,
mért sírdogálsz keseregve?
Tán a rétre az ősz jött el,
folytán a víz, fonnyad a fű?

Gonosz farkascorda jött el,
hogy nyájadat megdézsmálja?
Vagy talán vad rablók jöttek,
hogy elraboljanak téged?

Nyakunk szorul kalodában

Száll énekünk szomorúan,
nyakunk szorul kalodában.
Hol vannak dalunk szavai?
Kalodánk fájára rótták.

Amikor a nap felvirrad,
mi már szolgálunk az úrnak.
Ha az ég hullatna ételt,
üzöttek, meg sem ehetnénk.

Míg munkában görnyedezünk,
száraz pelyvát, szalmát eszünk.
Ehető a pelyva, szalma,
könnyebb a madártollnál is.

Munkálkodunk vakulásig,
ki sem egyenesedhetünk.
Mire a munkának vége,
már a fényes Hold is felkél.

Több a munkánk, mint a gyógyír
új zsákjában az orvosnak.
Kezünk pedig erősebb lett
a kolostor új zárjánál.

Boldogságról nem éneklünk,
gyötrődünk, csak remény éltet.
Fiatalon már tudom:
holtig nehéz lesz a sorsom.

Jobbról málhás- s futárrobot,
balról hadi- s parasztmunka.
Széles földön ahol járok,
jobbról, balról teher roskaszt.

Kilenc rongyból van a gúnyám,
a jeges szél átfú rajta.
Csizmám: ásító farkas-száj,
rossz szögekkel átalverve.

A tejet a lányka fejte,
tejes teát mégsem ihat.
Anyja a vaját köpülte,
mégsem kóstolhat belőle.

Azt a tejet ki itta meg?
Megitta a gonosz farkas.
Azt a vaját ki ette meg?
Megette a ravasz róka.

Ha a Havas vajjá válna,
uraságunk hízna tőle.
Ha a folyó tejjé válna,
mi akkor sem kortyolhatnánk.

Rkjangthangi fennsík táján
gyorsabb a szamár a lónál.
Mert ha a szamár nem fürge,
suhog már a tüzes vessző.

Rkjangthangi fennsík táján
gyorsabb a szamár a lónál.
Mert ha a szamár nem fürge,
égő seb marad a hátán.

Rkjangthangi fennsík táján
a szerzetes lónál gyorsabb.
Mert ha a barát nem fürge,
megkergeti tanítója.

Az év mind a négy szakában
szőr nő a málhásló hátán.
Mi növeszti, ha a háta
a szép Napot sose látja?

Széllal fésültesd a gyapjút

Kaptatunk a hegy ormára,
hull a hó ránk, hull a hó ránk.
Ne félj a nagy havazástól!
Felkél a Nap, elolvasztja.

Megyek! Szarvasbikát ejtek.
Föld zord ura, csak haragudj!
Megyek! Öles halat fogok.
Vízi isten, csak haragudj!

Köszöntelek, védőisten,
Gzsidbag ormain lakozó!
Hogyha ezt a mosott gyapjút
a nap ki nem fehéríti,
akkor, zsenge leányfejjel,
menekülök kolostorba!

Széllal fésültesd a gyapjút,
könnyen, gyorsan úgy haladsz!

Házépítő, nehéz munkánk
ha a szent Tant szolgálná mind,
még ez élő testben élve
elérnénk a szent Nirvánát.

Sárga csuhás gúnár úszik

A Jamdok-tó tükrös vizén
sárga csuhás gúnár úszik.
De a csontból vésett ékű
komor hal, ó, merre tűnt el?

A szent Tannak őrizője
nem fordulhat a Tan ellen.
Volt-e olyan már a földön:
az egeret macska óvja?

A szarvas agancsa hosszú,
mégsem ér az ég boltjáig.
A nyúl mellső lába kurta,
mégis messze szökdel rajta.

A tevenyak igen hosszú,
hágón túlra mégsem ér el.
Rövid a kis ürge lába,
mégis utat ás a földbe.

Szép a csóka, de mi haszna,
ha nem kérik feleségül?
Gazdag varjút bezzeg kérik,
bár szájába lóg az orra.

Ifjú leány, elmegyek én szerzetesnek!
Talán igaz mesterem lesz, drágakő:
ha hazudom, koloncként húz,
balsorsomat is elfelejtem,
éhem szava csillapítja.
Ó, de ha rossz mesterem lesz:
számár lesz csak, leopárdbőrben!

Van a víznek színe, mélye

Víz színéről merítettem,
felzavarodott az alja.
Van a víznek színe, mélye.
Most gondolok rá először.

Ha vizet mersz sekély kútból,
zavaros víz jön fel abból.
Lelked tiszta gondolata
csak mélységes kútból támad.

Testet öltött Ezer Bölcsként
imádkozott csak szünetlen.
Szent folyóban mosakodván,
bűnök gyúltén, mégsem tisztult.

Éjjel-nappal fáradatlan a halál.
Színe előtt minden elenyész.
Szép az ifjú, de a vén már csupa ránc
és a testet a szellem sem éli túl,
műved bevégezni nincs időd:
mikor suhint le a halál, nem tudod.
Ügyelj azért, lélek: tiszta légy!

A bőrcsónak kecskebőrből,
a facsónak nyírfából van.
Ha életed végét érzed,
vándor, szállj be csónakodba!

Széles gázló lesz, vagy keskeny,
gázlón kelsz át mindenképpen.
Vigyázz, nagyon ne terheld meg
csónakodat, útrakelvén.

Hogyha léket kap a csónak,
s le kell vetned a csizmádat,
akkor mindegy, hogy a révész
pénzért visz-e, ingyen visz-e.

Tudást Őrző Tiszta Tenger

Megyünk tenger fövenyén, megyünk,
megyünk, igazgyöngyöt keresünk.

„Arany cémára a gyöngyöt
ha nem fűzik, nem is ékszer!”

Gyöngyre ilyet ne mondjatok:
ha meghallja, könnyet hullat.

Ha gyöngyöt lelsz, sebten-gyorsan
rejtsd kebledbe, örömdre!

A mi igaz testvéreink
fehér lótoszhoz hasonlók.
Kívül messzire ragyognak,
kelyhük mélyén illatoznak.

Mikor Lding, a varázslófi
Buddha Tanát megértette,
a jégesőt hegyre húzva,
langy esővé varázsolta.

Varázsvíz fakad a hágón,
bűvös csodalótusz forrás.
Ha majd a szent Tant szolgálom,
hozz majd, uram, néhány cseppet!

Új meg új tündöklő testet
ölt fel a Dalai Láma.
Ki ölt testet utoljára,
csak maga szent Buddha látja.

Tudást Őrző Tiszta Tenger
szépség titkára nem oktat,
hanem amint jónak látja,
oszt minékünk szükség szerint.

Cangjang-gjaco dalai láma dalai

- 1 / Kelet felől, hegy ormáról,
fehér fényben támad a hold.
Egy hajadon ékes arca
felsugárzik emlékemben.
- 2 / Őszi vetés gyenge sarja
az idén már kalászt érlel.
A sudár test vénkorára
dél íjjánál hajlottabb lesz.
- 3 / Ha ki lelkemet betölti,
lenne hites feleségem,
tengermélyi drágakőhöz
szememben hasonló lenne.
- 4 / Véletlen-lelt szeretőtől
a véletlen elválasztott.
Mintha fehér tűzű türkizt
leltem s el is dobtam volna.
- 5 / Ha egy rangos hivatalnok
lányának fény-arcát nézed:
mintha érett, szép gyümölcsöt
bámulnál magas fa csúcsán.
- 6 / Szívem tolvaja egy asszony.
Éjszaka virrasztok búban.
Nappal üztem őt hiába,
éjjel fáradt gyötrött lelkem.
- 7 / Minden virág elvirágzott,
a jáspis méh mégsem gyászol.
Ha válnom kell kedvesemtől,
én sem sírok majd utána.
- 8 / Dér gyöngyözik a fű élén,
az északi szél hímezte,
amely válni kényszeríti
a virágot és a méhet.
- 9 / Vadlúd hazája a nádas,
szívesen időzne ott még,
de a tavat jég béklyózza.
Gubbad csüggedten a vadlúd.
- 10 / Csónakomnak nincs bár szive,
mégis fordul, visszanéz rám
orrán a faragott lófej.
Szeretőm nem néz rám vissza.

- 11 / Egy piaci szép leánnyal
háromcsomós kötést tettünk.
Szerelmünket nem oldottam,
mégis, mégis kioldódott.
- 12 / Szerelemörzö zászlónkat
fűzfa törzsére kitűztük.
Aki erre jársz, könyörgök,
zászlónkat kővel ne dobd le!
- 13 / A tussal rajzolt betűket
a vizcseppek elmoshatják.
Le sem írt jelet a szívből
senki, semmi ki nem mossa.
- 14 / A papírra nyomott pecsét
meg nem szólal, nem ér semmit.
Kérlek, hűséged pecsétjét
mind a kettőnk lelkébe üsd.
- 15 / Ó, illatos mályvarózsa!
Majd ha oltár dísze leszel,
engem, fürge jáspis-méhet
vígy be ékes templomodba!
- 16 / Szívem-veszejtő ha elhagy
s vallásába vonul vissza,
megyek, ifjú férfi, én is
hegyi remetelakomba.
- 17 / Útmutató szent lámától
kértem, hogy vezesse lelkem,
de tőled el nem téphette.
Nálad kérek menedéket.
- 18 / Mesterem, a láma arcát
sosem tudom felidézni.
A te arcod nem idézem,
mégis fényben, tisztán látom.
- 19 / Ha szent fogadalmat téve
mindig isten útján járok,
idvezülök még e testben
és halálom győzelem lesz.
- 20 / A szent Kristály-hegy havából
s a kígyófü harmatából
kevert varázsszer sem különb,
mint ez a bor, kocsmárosné!
Ha ezt a nedűt megisszuk,
nem lesz keserű az élet!

- 21 / Szerencse-zászlóm kitűztem:
rám mosolygott a szerencse.
Vendégségbe hívott engem
rangos asszonyság leánya.
- 22 / Lányok ülnek, nézem őket,
gyöngy-foguk mosolya villan.
Szeme sarkából az egyik
félénken arcomra pillant.
- 23 / Mert a szívem övé úgylis,
megkérdeztem, párom lesz-e.
- Míg a halál el nem választ,
tőled el nem válok - mondta.
- 24 / Ha egy lánnyal kötést teszek,
hitem kincsét tagadom meg.
Hegyi remete ha leszek,
szerelemtől kell búcsúznom.
- 25 / Kong-phrug szerzetestársamnak
fogoly méhként verdes lelke -
együtt ittunk, nővel is hált,
és most a vallásba révül.
- 26 / Tudom: te, egyetlen szépem,
hűtlen vagy és szemérmetlen.
Mégsem faggathatom róla
egy-tanúd: türkiz fejéked.
- 27 / Mosolyogsz, gyöngy-fogad villan,
eszem vesztí ifjúságod.
Kérlek, esküdj szerelmedre,
hogya szíved áhít engem.
- 28 / Ahogy madár ágra talál,
egymásra lel két szerető.
Segítsd őket, kocsmárosné!
Bajban ki lesz segedelmük?
- 29 / Titkod ne a szüleidnek,
hanem szeretődnek mondd el.
De vigyázz! Sokan csábítják,
s titkod ellenség kicsalja.
- 30 / A lelket-rabló istennő
hiába lett szeretőmmé.
A gazdagság fejedelme
könnyen elragadta tőlem.
- 31 / Amikor a kincs ura vagy,
gazdagságod fel nem méred.
De hogya más elragadja,
bánat nyomja szíved érte.

- 32 / Szeretóm, ki hajlott hozzám,
megkívánta más szerelmét.
A lelkemet gyötrő bánat
élő testem is szaggatja.
- 33 / Ellopták a kedvest tőlem,
jövöm tudni jóshoz mennék,
de a kedves tiszta lelke
mind visszajár álmaimban.
- 34 / Élne ez a lány örökké,
a bor soha el ne fogyna,
itt az ifjú biztos révet
bizony mindig találhatna.
- 35 / Tán nem anya szült a földre,
barackfa ágán nyílottál.
Gyorsabban száll el szerelmed
hulló barackfavirágnál.
- 36 / Kicsi leány, én szeretóm,
nem farkasok fajtája vagy?
Azok is, ha koncot kapnak,
visszafutnak a hegyekbe.
- 37 / Még a hegyi vadlovat is
megkerítheted lasszóval.
De a hűtelen szeretőt
varázslat sem húzza vissza.
- 38 / A zord sziklák, kemény szelek
a sas tollát szétzilálták.
A cselvetők, ármánykodók
életemet emésztették.
- 39 / Sárga szélű, tus-szín felhő
a fagy és a jég szállása.
Aki hívő is, meg nem is,
az Buddhának ellensége.
- 40 / Olvadt kérgű, fagyos földön
nem jó lovat torpantani.
Nem-igazi kedves előtt
nem jó szíved kiönteni.
- 41 / Fogyó s növő hold sarlója
hasonló, de míg az egyik
a másikból megszületik:
széttapul a holdlakó nyúl.
- 42 / Elfogy a hold egyik fele,
majd a fogyó hold növekszik.
A telihold hoz szerencsét,
hold teltével járok hozzád!

- 43 / Föld-királya hegy, Szuméru!
Állj örök-romolhatatlan!
Körbejár a hold is, nap is,
utamat ők vezéreljék!
- 44 / A nővő hold harmadnapon
fénylő-fehér leplét ölti.
Ígérj csak egy fénylő éjjelt,
mely teliholdként sugárzik.
- 45 / Ó, te szent Tan-oltalmazó,
gyémánt jogarú Legfelső!
Ha van olyan varázserőd,
híveidet oltalmazd!
- 46 / A kakukk első szavára
olvadt a föld, illatozott.
Hogy először megláttalak,
testem-lelkem fagya olvadt.
- 47 / Ha nem gondolsz elmúlásra,
ostoba vagy,
még ha másban okos is.
- 48 / Etess ebet, tigriskutyát,
bármilyen fajta is, kezes lesz.
Házad nőtényitigrisének
adhatsz bármit, kezedbe mar.
- 49 / Ismerem jól gyenge testét,
lelke röptét föl nem mérem.
Pedig porba rajzolt ábrán
mérhetem a csillagpályát.
- 50 / Sűrű rengeteg sötétjén,
Déli Völgyben van találkánk.
Csak a beszélő papagáj
tudná titkunk kifecsegni.
Beszélő papagáj, kérlek,
keresztúton ne fecsegd el!
- 51 / Lhásza sűrű tömegében
földijeim a legszebbek.
Ez a felém tartó lányka,
ő is földemnek szülötte.
- 52 / Te szakállas sárga kutya,
ki embernél okosabb vagy!
Éji utam el ne áruld,
s azt se: hajnalban tértem meg!
- Szeretőt keresni mentem,
lehullott a hó hajnalra.
Mikor lakom palotámban,
nevem: Szent Tudás Őrzője.

- Ha Lhászában lent csavargok,
ott úgy hívnak: vidám legény.
Titkom minek rejtegessem?
A hó rávall lépteimre.
- 53 / Gyöngé testű, aluvó lány,
hajlik-e a szived hozzám?
Igaz szívem megcsalod-e,
hogya elrabold drága kincsem?
- 54 / Ő fejkét felkötötte,
hátra varkocsát vetette.
- Szerencse kísérjen - mondta.
- Boldogan élj - válaszoltam.
- Búsulok utánad - mondta.
- Visszatérek - azt feleltem.
- 55 / Fehér gém, add kölcsön nekem
erejét te gyors szárnyadnak!
Nem maradok messzi tájon:
más alakban visszatérek.
- 56 / Holtotokban, a pokolban
tetteitek megmérgetnek
a Törvény Királya által.
Ott magát ki-ki meglátja.
Győzedelmesek legyetek!
- 57 / A jós nyíl a célba talált,
a nyílhegy a földben maradt.
Szelíd szeretőt találtam,
szívem most már övé marad.
- 58 / Kelet-India pávája
s Kong-béli völgy papagája
ha más földön születtek is,
szent Lhászában találkoztak.
- 59 / Amit felőlem pusmognak,
színigaz, megvallom titkon.
Sebes lépteim nyomai
lányok házába vezetnek.
- 60 / A fűz madárkát szeretett,
a madárka meg a fűzfát.
Szeretetre hogyha lelnek,
sas sem tépi ketté őket.
- 61 / Túl sokat kérdeztem én már
ifjú, rövid életemben.
Következő életünkben
vajon megtaláljuk egymást?

- 62 / Te papagáj, te szószátyár,
kérlek téged, hallgass el már!
Széphangú hugod, a rigó
dalra készül a füzesben.
- 63 / Őrjögő, vad sárkánydémon
őriz téged szakadatlan,
meglásd, mégis leszakítlak,
édes alma, érett alma!
- 64 / Vagy: jobb meg sem látni téged,
hogy szívem el ne veszítsem,
vagy: még jobb kerülni téged -
hűtlenséged ne emésszen.

Utószó

Kis népek műveltségét - legyen bár ősi és értékes - még közvetlen környezetük is sokkal lassabban ismeri meg, mint azokét a nagyobb nemzetekét, amelyekre egyébként is naponta figyel a világ. Még inkább így van ez, ha az a kis nemzet egy másik kontinensen, Ázsiában él, a „világ tetején”, mi pedig itt, Európa közepén várjuk távoli, különös műveltségének bemutatkozását.

Tibet régi, buddhista - pontosabban lamaista - kultúrájának tárgyi emlékei (különféle istenségek szobrai, imamalmok, templomi zászlók stb.), vagy az ezekről készült fényképek aránylag könnyebben eljutnak az európai érdeklődőhöz, mint hatalmas irodalmának lefordított, értelmezett szövegei. Így azután nem is tudjuk talán, hogy e kötet versei - régi és mai tibeti dalok - egy éppolyan őriási műveltség apró darabkái, mint amilyen a középkori Európában a latin nyelvű volt. A tibeti nyelv ugyanis, mind a mai napig, nemcsak a tibeti nemzeti műveltség - irodalom, tudomány - lejegyzését szolgálja, de a még sok helyütt eleven, csaknem ezerháromszáz éves lamaista kultúra szakrális nyelve is. Ez a lamaista kultúra pedig már születése első századaiban hatalmas, könyvtárakat megtöltő tibeti nyelvű irodalmat hozott létre; virágzása idején - a XV-XVII. században - a Himalája vidékétől egészen Mongóliáig ezen a nyelven elmélkedtek, imádkoztak, tartották szertartásaikat és írták tudós könyveiket a buddhista kolostorok sárga csuhás szerzetesei.

A tibeti nyelvű kultúra legelső föllelhető írott emléke egy VII. századból származó jóskönyv. És bár ez jó évezreddel későbbi, mint az első kínai emlékek, a tibeti irodalom általa - a környező rokon nyelvű népek első írott emlékeivel összehasonlítva - a kínai után a második helyre kerül. (A nyelvcsalád déli rokonai közül az első burmai emlékek például a XI-XII. századból, a thai írásos emlékek a XIII. századból, a lao irodalom első emlékei pedig a XV. századból származnak; a kínai költészet legrégebb gyűjteménye, a Dalok Könyve - amelyben népköltészeti eredetű versek is vannak - a Csou-kor [i. e. XI-III. század] idején keletkezett.)

A tibeti irodalom legrégebb, ótibeti korszaka természetesen még nem hordozza magán a későbbi tibeti államvallás, a lamaizmus mindent átható, meghatározó jegyeit. A buddhizmus Tibetben csak a VII. században erősödött meg, és a század utolsó évtizedében lett államvallássá. Addig a tibeti irodalom - királyi feliratok, a belső-ázsiai hódítások és a kínaiak ellen vívott győzelmes csaták eseményeit hírül adó rövidebb-hosszabb feljegyzések, krónikák - elsősorban a történeti irodalom részeként fogható fel. S bár találunk ezekben a szövegekben utalásokat a tibeti ősvallás, a *bon* jelenlétére, ez az irodalom - szemben a későbbi lámahitű kanonikussal - mégis a világi irodalom kezdetének tekinthető.

E korszak legjelentősebb műve a *Tunhuangi krónika*, a legendákba vesző, ősi királyok és az első történeti uralkodók színes históriája, melyen belül több irodalmi műfaj is helyet kapott. Találunk benne az elbeszélő prózába ágyazott verses részleteket: dalt, panaszos éneket, királyi országnagyok hűségesküjét, verses párbeszédet, énekes találós kérdést. A későbbi vallásos versektől eltérően ezek a verses sorok páros szótagszámúak, s bár hatszótagos tartamuk ritmusszerkezete más, a páros szótagszám itt akár a mai népdalhoz fűződő rokonság jeleként is értelmezhető. Talán éppen ezek a sorok őriznek számunkra valamit a kor népköltészetéből. Nagy hagyománya van tehát Tibetben a versnek, a népköltészetnek pedig olyan nagy a hatása az irodalomban, hogy a későbbiekben még a szinte mindent magához idomító lamaista vallásos költészet is visel magán bizonyos népköltési eredetű tartalmi-formai jegyeket. A népköltés vagy legalábbis a szóbeliség hatása felsejlik a buddhista misztikusok verseiben is, a nép ajkán felhangzó énekekben viszont a lamaista irodalom hatása érezhető: olykor páratlan

szótagszámúak, mint a láma-versek. A népdalköltészet sok szállal kapcsolódik a tibeti költészet ősi és újabb ágaihoz, de vannak a műköltészettől eltérő sajátos jegyei, mégpedig olyanok, melyeket jól ismer a mi, magyar népdalstrófához szokott fülünk, szemünk is. A tibeti népdal szerkezeti építkezésére egy olyan vonás jellemző, amelyet a magyar népdalkincsben is mindegyütt fellelhetünk: a strófa első felében megrajzolt természeti kép és a második szerkezeti egységben megfogalmazott - a költő érzésvilágából vett - belső kép gondolati párhuzama. Magyar népdalainkban gyakran találkozunk nyíló vagy hervadó virág képével, mely a születő vagy elmúló szerelmet idézi; a tibeti dalokban gyakorta feltűnik a kelő hold vagy a nap, az illatos virág vagy égbe nyúló, hófödte szirt, sőt még szilaj vadló is a szeretett lány szépségének, elérhetetlenségének vagy éppen szertelenségének képi párhuzamaként. Az, hogy jelképvilágában a tibeti és a magyar népköltészet is gyakran és szívesen használ efféle paralelizmust, nem jelent közvetlen rokonságot, de mindenképpen érdemes megjegyeznünk, hogy a tőlünk nyugatibb európai népdalköltészetben általában sokkal ritkább és esetlegesebb a természeti kezdőkép használata. Több kutató szerint ez a jellegzetesség népdalainkban még a honfoglalás előtti, ha nem is belső-ázsiai, de mindenképpen keleti örökség.

A párhuzamos szerkesztésmód a tibeti népköltészet legjellemzőbb vonása. Mégpedig igen gazdag külön-külön fajta párhuzamosság-változatokban. Találunk példát ellentétes párhuzamosságra: „Őszi vetés gyenge sarja / az idén már kalászt érlel. / A sudár test vénkorára / dél íjjánál hajlottabb lesz.” Váltakozó párhuzamosságra épül a *Rkjangthangi fennsík táján* kezdetű dal, szakaszai egymással egyirányú következtető párhuzamokat alkotnak. Gyakori a fokozó párhuzamosság, például a sokszakaszos *Roppant tenger mélyes mélyén* kezdetű versben, amely ellentétes és váltakozó párhuzamossággal együtt fordul elő. De akad olyan dal is, amelyben két, egymással is párhuzamos, fokozó paralelizmust rejt a vers két szerkezeti egysége. Ezt példázza az *Én szépséges pásztorlánykám* kezdetű dal: „Én szépséges pásztorlánykám, / mért sírdogálsz keseregve? / Én vígkedvű pásztorlánykám, / mért sírdogálsz keseregve?” - hangzik föl a két párhuzamos kérdés az első négy sorban; a következő szerkezeti egység hat sora tartalmilag egyre riasztóbb, párhuzamos kérdésekből áll: „Tán a rétre az ősz jött el, / fogytán a víz, fonnyad a fű? / Gonosz farkascorda jött el, / hogy nyájadat megdézsmálja? / Vagy tán vad rablók jöttek, / hogy elraboljanak téged?”

A szóképek alkotásában ugyanilyen gazdag a tibeti népdal. Megszemélyesítések, hasonlatok, metaforák követik egymást, más népek dalaihoz hasonlóan színesek és tömörek, mégis jellegzetes tibeti világot idéznek föl. „A kapu, mint bikaderék, / bika-esztendőben készült” - utal a hasonlat az állatöv szerinti évszámlálásra. „Ó, ti pompás lótuszkelyhek” - szólítja meg társait a mályvaleány. A fehér só felhőnyáj-hoz hasonlatos, a patak azért fecseg tán, „hogy elcsavarja / én ártatlan jerke-fejem” - panasolja a dal. „Örjögő, vad sárkánydémon”-nak nevezi a szerelmes kedvesének őrzőjét. Gyakran fordulnak elő vallási jelképek a versekben. Például a zarándok „hárombütykű botja” - a „három drágakövet” jelképezi, vagyis Buddhát, a Tant és az egyházat. „Idvezülök még e testben / és halálom győzelem lesz” - szól egy másik dal tömör képe; vagyis buddhává lesz.

A dalok saját jelképvilágában vannak állandóan visszatérő szimbólumok. A jáspis méh például rendszerint a szerelmes ifjút jelképezi. A fűzfa is gyakorta jelenik meg szimbolikus értelemben: a családi közösség jelképeként. A falvakban csaknem minden család ültet fűzfát, és a néphit szerint, amíg a fűz ágai nem száradnak, a család is virágzik. „Magam ültettem a fűzfát, / magam öntöttem a fűzfát. / Mikor gazdag lombja sarjadt, / sokan mondták magukénak” - panasolja sorsát a dalköltő. A növekvő hold szerencsés napokat ígér, a fogyó hold képe pedig a hanyatlás, a balszerencsés időszak eljövételét jelzi. A belső- és kelet-ázsiai néphit szerint a holdban nyúl él: „Fogyó s növe hold sarlója / hasonló, de míg az egyik / a másiktól megszületik: / szétlapul a holdlakó nyúl.”

A Szent Tan vagy Törvény, Buddha tanítása, a legnagyobb értéket képviseli a dalokban, de a Tan részeinek elválaszthatatlansága jelképi értelemben a szerelmesek összetartozását is példázhatja, mint a *Te a Szent Tan egyik fele* kezdő sorú dalban, amelyben a lámatudományok két nagy gyűjteményének, a Kandzsurnak és a Tandzsurnak egysége a párhuzamosság egyik eleme. Több helyütt dalolnak a buddhizmus szerencsehozó zászlajáról is: a zászlócskára valamely ima szövegét írják fel, s a hit szerint, ha egy fa csúcsára vagy háztetőre kítűzik, és a szél meglobogtatja, akkor az imában foglalt kérést meghallgatják az égiek. Szerencsés, akinek kérését teljesítik is. A jeltudó láma vagy a jós nyílvevesszeje rendszerint a jövőmondást jelenti.

A dalok egy csoportja régmúlt időket idéz: a kínai lány érkezése, Tibetben töltött életének emléke a VII. században uralkodó legendás államalapító, Szrong-brcan szgam-po király kínai feleségére, egy Tang-házi hercegnőre utal; a kegyes hagyomány a kínai királynőt a Fehér Tára istennővel azonosítja.

A tibeti népköltés - mint ahogyan a jelkép világából vett példák is láttuk - a dalköltő nép gondolat- és érzésvilágának legsajátabb elemeit használja. A versek természeti képei is e „világ tetején” élő nép valóságos környezetét elevenítik meg: havas hegycsúcsokkal körülölelt völgyek, fennsíkok, hágókkal, szurdokkal szabdaltnak meredélyek, égbe nyúló szirtek, sebes folyású hegyi patakok és zúgó hegyi folyamok tárulnak elénk. E tájat a dalok Tibet földjén és a melegebb Indiában honos élővilággal elevenítik meg: a domboldalakat sárga íriszszel borítják, az év nagyobb részében kietlen völgyek rétjei a versekben tarkán pompáznak, illatos mályvarózsa, lótusz nyílik, a fűzfák ágai közt madár fészkel, kakukk, rigó és csóka szól, gyakran megjelenik a tibeti ég királyi madara, a fehér szárnyú fenséges sas, vagy a hosszú életet is jelképező darumadár. Kolostorok, templomok emelkednek, szerzetesek, lamaista papok és a kolostori birtokokon verejtékező köznép, szolganép vagy éppen vándorló pásztorok népesítik be a vidéket. A főváros, Lhasza színes piacterei, utcái forgatagát, fogadósnék és a fogadók víg kedvű lányainak életét is sokszor megéneklék a dal, hogy az énekes ennek a világnak a hangulatával érzékeltesse saját érzéseit, szemlélődése nyomán támadt gondolatait.

A tibeti költészet nem ismeri sem a rímet, sem az előrímet. Márpedig e két formai eszköz, vagy legalábbis a kettő közül az egyik, általában jellemző a belső-ázsiai költészetre - a rímelés különösen a tibetivel rokon nyelvű kínai verselésre, az alliteráció például a régi ujgur, a mongol és a jakut népköltészetnek sajátja. A rím is több török népének: rímes többek között a tatár és a baskír népdal. Ha a tibeti dalokban mégis összecsengő sorvégeket találunk, az csak a párhuzamos szerkesztés, a gondolatritmus és a vele járó grammatikai párhuzamosság alkalmi következménye. Ha volna a tibeti nyelvben hagyományos értelemben vett rag, akkor ezeket a véletlenszerű sorvégi megfeleléseket ragrímeknek is nevezhetnénk. Lényeges tulajdonsága még a tibeti versnek, hogy kötött terjedelmű sorainak belső elrendeződése leginkább a hangsúlyos verselés elvére, szabályaira emlékeztet. A hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok változását némely kutatók időmértékes verselésnek fogták fel, kevésbé figyeltek a magas és mély zenei hangsúlyú szótagok váltakozása keltette ritmusra, amely pedig - a hangsúlyokkal tagolt ütemek ritmusa mellett - a tibeti verselés másik jellemzője. A tibeti vers egyetlen szigorú formai kötöttsége a szótagszám következetes megtartása. A láma-irodalomban a klasszikus formák páratlan szótagszámú sorokból épülnek; a túlnyomóan páros (legtöbbször hatos) szótagszámot kedvelő népköltési énekekre - a dallamtól és hangszeres kísérettől függetlenül is - egyazon ideig hangzó sorok jellemzőek. A népköltészet (és a nem tudós dalköltészet) verseit nagyjából éneklék, és a nyelvi ritmus egybeolvad a zeneivel vagy alkalmazkodik hozzá. A dallam tartama, a zenei sorok megkívánhatják a szövegsor töltőelemekkel való bővítését, máskor az ismétlődő zenei szerkezet szigorúbbra szabhatja a szöveg ritmusát.

A tibeti népdalköltészet nemcsak terjedelmes és meghatározó része a világi költészetnek, de saját műfajaiban is gazdag és változatos. Vannak rövidebb-hosszabb elmélkedő, filozofikus hangú versek: bölcselő dalok; olvashatunk az európai munkadalokkal távoli rokonságban álló, munkához kapcsolódó dalokat, amelyek rendszerint nem egy-egy munkafolyamat művelésének ritmusát kísérik, hanem a munkavégzéshez fűződő érzések fejeződnek ki bennük, olykor vallásos kép kíséretében, mint például a házépítők keservét panaszoló énekekben. Találunk gúnydalokat, ezek sajátos fajtája a lámacsúfoló, mint például a „sárga gúnárról”, azaz a kolostorlakó szerzetesről és a „csontból vésett ékű komor halról”, azaz az aszkétáról szóló ének. Sok az népdalok között az alkalmi ének és a bordal is. A tibeti társadalomnak azt a különös kettősségét, hogy a nomád életforma máig együtt él a letelepedett, földművelő életformával, visszatükrözik a népdalok is. (Például az *En szépséges pásztorlánykám* kezdetű.) A kesergők erőteljes költői képekkel érzékeltetik a társadalom és az egyéni sors igazságtalanságait, az alávetettek keserűségét. Talán tájdicserő énekeknek nevezhetjük azokat a dalokat, amelyek a szülőföldről való ragaszkodást, a hazai táj megszépítő dicséretét zengik. A tibeti népköltészet különösen gazdag szerelmes énekekben, számtalan kép idézi föl a vágyakozást, ígéretet, örömet, bánatot.

A népdalokéval rokon hangú szerelmi líra klasszikus dalköltője Tibetben a hatodik dalai láma, akinek versei már szinte keletkezésük pillanatában folklorizálódtak. Changsz-dbjangsz rgja-mcho (lhászai kiejtés szerint: Cangjang-gjaco) - ez a tibeti állam 1683 és 1706 között élt főpapi uralkodójának neve - egészen fiatalon került az egyház és az állam élére. Rövid élete különös, regényes fordulatokban bővelkedett. Már az isten-királyi trónra való kijelölése is rendhagyó körülmények között történt. Amikor nagy elődje - a kiváló államférfi és tudós író -, az ötödik dalai láma 1682-ben elhunyt, a Potalában, az egyház- és államigazgatás lhászai palotájában a kijelölt régens, egyetértésben a főlámákkal, merész lépésre szánta el magát: attól tartva, hogy az ötödik dalai láma uralkodása idején gazdaságilag és szervezetenként megerősödött teokratikus államrend szétesik, elhatározta, hogy mindaddig titokban tartja a „nagy ötödik” halálát, amíg újabb testet öltését meg nem találják, és az új dalai lámát hatalmába nem iktatják. A lámahit szerint ugyanis a dalai láma nem távozik el végleg a trónról, hanem lényege pusztán egy másik, új alakba költözik át, a buddhizmus nyelvén szólva: új testet ölt, reinkarnálódik. A régens tehát - aki egyébként az ötödik dalai láma fia volt, maga is tudós könyvek szerzője - titokban összehívta a jeltudó, jövendőmondó lámákat, hogy útmutatásuk alapján megtudja, mely tájon kell apja reinkarnációját kerestetnie. Mikor a szerzetesek jelentették, hogy a későbbi hatodik dalai lámát, Cangjang-gjacót (vagy klasszikus alakú, teljes főpapi néven Blo-bzang rig-ndzin Changsz-dbjangsz rgja-mcho-t, azaz magyarrá fordítva a nevét: Jó Értelmű Tudást Őrző Tisztahangú Tenger-t) megtalálták, a régens a csecsemőt szüleivel együtt titokban a palotába vitette. A fiú kitűnő nevelésben részesült, az évek során tiszteletre méltó szerzetesi műveltségre tett szert. Eközben az ötödik dalai láma haláláról még mit sem tudtak az országban, sőt, ami még fontosabb, a határokon túl sem. Tibetet észak felől ugyanis már jó ideje veszély fenyegette: a szomszédos ojrát mongolok vezére, Lha-bzang kán csak a belső gyengülésre várt, hogy támadást indítson. A századfordulón azonban mégis kitudódott az ötödik dalai láma halála, és a régens, hogy elkerülje az ojrát támadást, s hogy az ország vezetését formailag is megerősítse, kénytelen volt hatalmába iktatni a még mindig nagyon fiatal Cangjang-gjacót. A hatodik dalai láma trónra lépése nem is okozott az első időkben belső viszálykodást, a fiatal uralkodó azonnal népszerűvé vált, és kezébe vette az irányítást. Csakhamar bebizonyosodott azonban, hogy az ifjú sokkal inkább kedveli a vígságot, a szerelmet és a költészetet, mint a hivatali teendőket. Ha tehette, az egyház- és államügyek elől a város színes forgatagába menekült, álruhában járta a környéket. Kettős életet élt: jól

ismerték a városi csapszékekben, és sikere volt a széplányoknál is. A költői lelkű isten-király különösen kedvelte a palotája szomszédságában álló, „A sárkányhoz” címzett nyilvánosházat, s éjszakáit rendre ott töltötte. Az ifjú költő kedvence volt a fogadó lányainak, négysorosait szívesen dalolták a vendégek. Többnyire ezeken az emlékezetes látogatásokon szerzett élmények ihlették a dalai láma költészetét, s versei a városi nép legőszintébb hangján szólnak életről, szerelemről, halálról. A személytelen-személyesen megszólaló népdalok világával - s távolról a mi virágénekeinkkel is - rokon rövidke dalokból a főpapi sorsból kitörő, eleven ifjú személyes arca és tűnődése villan elénk. Szerelmes énekei is magukon viselik a tanult lámahitű gondolkodó ítéleteit az emberi világ illúziószerűségéről.

Cangjang-gjaco mindössze néhány rövid évig élhette a minden hatalommal bíró legfőbb uralkodó és a kicsapongó költő különös, kettős életét. 1705-ben az ojrát kán rátört a fővárosra, Lhászára, a régenst megölték, a hatodik dalai lámát pedig foglyul ejtették. 1706-ban még sikerült megszöknie a kán fogságából, de már nem jutott messzire, a fővárostól északra, a Kukunor-tó vidékén elfogták, és valószínűleg gyilkosság áldozata lett. Dalait, melyek fadúcos nyomtatott formában is megjelentek, a tibetiek mindmáig dalolják szerte hatalmas országukban. Éneklük írástudók és a betűvetésben járatlanok is, akárcsak e kötet más, már századunkban lejegyzett népdalait.

A válogatás Jü Tao-csüan *Love Songs of the Sixth Dalailama* (Peking, 1930); Giuseppe Tucci *Tibetan Folk Songs* (Ascona, 1966); Namkhai Norbu Dewang *Orientalia Romana, Essays and Lectures 2.* (Róma, 1967) és a *Bod-kji glu-gzsasz* című kiadvány (Peking, 1959) alapján készült.

Hogy e kötet versei magyarul megjelenhessenek, hogy a tibeti költészet és a tibeti kultúra megannyi értéke az egyetemes emberi műveltség részévé válhasson, annak feltétele mindenekelőtt a tibetisztika tudományának megalapozása volt. A tibeti nemzeti műveltség tudományos megismerésének úttörői között ott találjuk Kőrösi Csoma Sándort is. Nemcsak hazánkban, hanem szerte a világon a legnagyobb tisztelettel említik a kétszáz esztendővel ezelőtt született nagy székely tudós nevét. Kőrösi Csoma neve és kimagasló emberi példája Eötvös József szavaival élve „nemzetünk emlékkönyvének egyik legszebb lapján áll”. Csoma valóban kivételes szolgálatot tett a tudománynak, amikor - a magyarság eredetét kutató befejezetlen útján tudatosan vállalt kitérőül - Tibet nyelvének és irodalmának feltárását elindította. Csoma tudta és hitte, hogy munkásságával nemcsak a tudomány, de az ember is gazdagodik, s az általa feltárt új ismeretek megszerzésével talán jobba is válik. Ennek a Kőrösi Csoma Sándor-i gondolatnak a jegyében igyekszik a tibetisztika korunkban is újabb és újabb rétegeket felszínre hozni a tibeti irodalomból, és értelmezésével, fordításával Kőrösi Csoma Sándor emlékéhez méltón szándékozik az olvasót szolgálni.